

ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проблема надмірного зростання імпорту споживчих товарів особливо загострилась під час фінансово-економічної кризи і створює певну загрозу для економічної безпеки України. Домінуючий приріст товарного імпорту над експортом, зростаюче від'ємне сальдо товарної торгівлі, динамічне боргове наروшення споживчого попиту зумовлюють помітне витіснення товарів вітчизняного виробництва імпортом. Починаючи з 2005 р. спостерігається стала тенденція дефіциту балансу торгівлі товарами, який у 2009 р. досяг 5732,7 млн. дол. США. Серед основних причин зростаючої імпортозалежності слід виділити: спад виробництва, зниження конкурентоспроможності вітчизняних товарів, лібералізація імпорту товарів, що пов'язано із членством України в СОТ. Так, виробництво продукції легкої промисловості у 2009 р. (порівняно із попереднім роком) зменшилося майже на 22% [1]. Зростанню імпорту сприяли різке зниження або й скасування митних тарифів на низку товарів споживчого призначення, а також спрощення процедур митного оформлення.

Доцільність імпортозаміщення слід розглядати з точки зору критичного, стимулюючого та конкуруючого (обмежувального) імпорту. До обмежувального імпорту належать товари, пов'язані, насамперед, із споживчим ринком: сільського господарства, харчової і текстильної промисловості, для виробництва яких Україна має ресурсний потенціал.

У товарній структурі імпорту на споживчі товари припадає близько 20% від загального обсягу (рис.1) – [2].

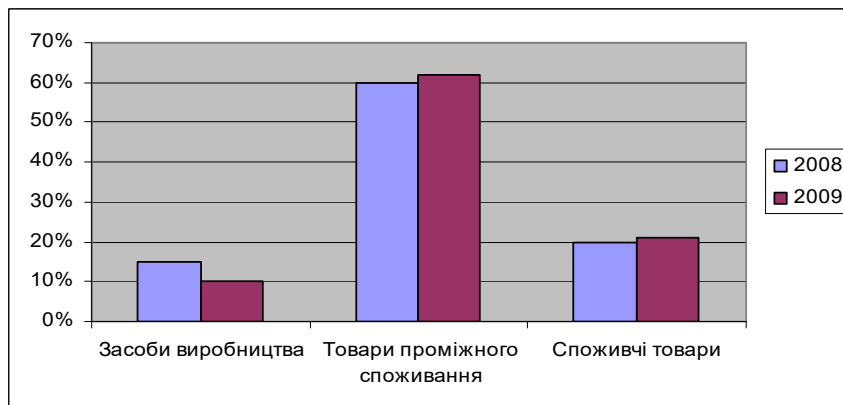

Рис.1. Динаміка імпорту товарів за категоріями

Джерело: побудовано автором на основі даних Держкомстату України.

Слід зазначити, що під час кризи девальвація реального ефективного обмінного курсу гривні хоча й вплинула на скорочення імпорту, проте не викликала масового заміщення його вітчизняною продукцією. Імпортозаміщення в Україні споживчих товарів є досить низьким. При девальвації реального обмінного курсу гривні протягом 2009 р. майже на 17,8% частка продажу споживчих товарів, які виробляються на території України, за 9 місяців збільшилася у структурі роздрібного товарообороту лише на 4,2 в. п. порівняно з періодом попереднього року і становила 67,8% (щодо продовольчих товарів частка вища – 88,6%, але збільшилася порівняно з відповідним періодом 2008 р. лише на 0,1 в. п.) – [3; 70]. Це свідчить як про низький рівень імпортозаміщення споживчого ринку, так і про існуючу проблематику просування вітчизняних товарів у торговій мережі (переважна більшість ринків споживчих товарів є недосконалими).

Аналіз динаміки товарної структури засвідчив про випереджаюче зростання імпорту споживчих товарів. Зокрема імпорт продукції харчової промисловості у 2009 р. збільшився на 75,9%, м'яса та харчових субпродуктів – на 67,4%, текстильної продукції та виробів з неї – на 67,5% порівняно із попереднім роком. На окремих споживчих ринках відзначено перенасичення товарами іноземного виробництва (текстилю, взуття та парфюмерно-косметичних товарів – 70-80%).

Динаміку структури імпорту окремих груп споживчих товарів представлено на рисунку 2.

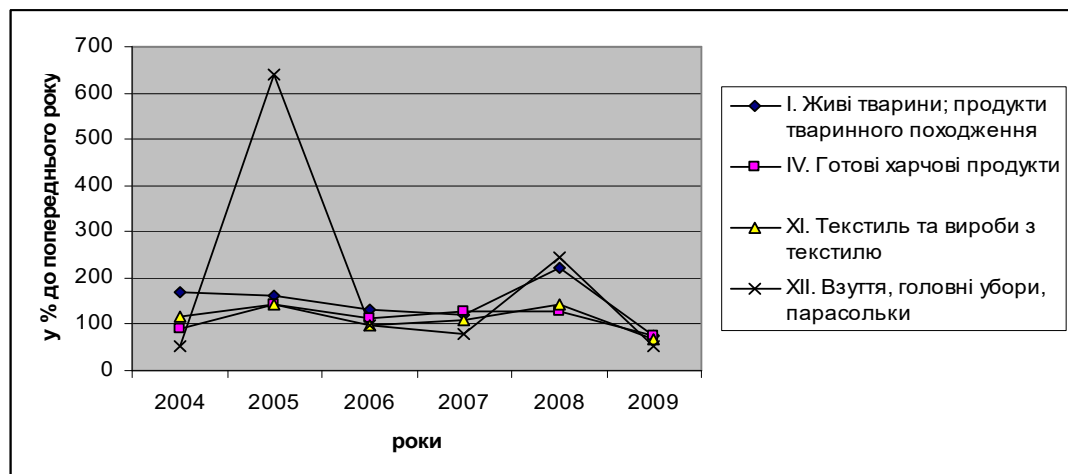

Рис. 2. Динаміка структури імпорту окремих груп споживчих товарів

Джерело: побудовано автором на основі даних Держкомстату України.

Імпортна експансія на споживчому ринку найбільше торкнулася продуктів харчування і товарів текстильної промисловості, а також продукції тваринництва, що створило певні загрози для економічної безпеки. Імпорт продуктів харчування у внутрішньому споживанні складає біля 30%, що суттєво перевищує граничний рівень продовольчої безпеки (не більше 25%) – [4; 9]. Вразливість харчової промисловості

зумовлена слабкістю вітчизняної сировинної бази, що продемонструвало пов'язані з нею ризики протягом кризового періоду через ефект переносу девальвації гривні на ціни. За даними фахівцями НБУ, такий перенос мав місце як в кінці 2008 р., так і протягом перших трьох кварталів 2009 р. Підтвердженням цього є базова інфляція, яка протягом року перевищувала річні темпи приросту ІСЦ, хоча знизилася у річному вимірі з 21,3% до 14,9% – [5].

Загрозу продовольчій безпеці також створює експансія споживчих ринків імпортом сільгосппродукцією. Тому імпортозаміщення в цієї галузі повинно здійснюватися не лише за рахунок нарощування виробництва вітчизняної продукції, а також й за рахунок підвищення її конкурентоспроможності. Вступ України до СОТ обмежив можливості використання як тарифного, так і нетарифного захисту внутрішнього агропродовольчого ринку. Так, середній тариф на продукцію сільського господарства після вступу України до СОТ знизився від 13,84% до 10,66% – [6; 120]. Наслідки від лібералізації торговельних режимів будуть залежати від ефективної аграрної політики. Уміле використання механізмів СОТ дасть можливість підтримати конкурентоспроможність вітчизняних виробників. Важливим для України є прискорення гармонізації законодавства у сфері стандартизації із європейськими і запровадження міжнародних стандартів вітчизняними виробниками. Це дасть можливість не лише розширити доступ аграрної продукції до зовнішніх ринків, але й обмежити імпорт в Україну неякісної продукції, який ще спостерігається в окремих випадках.

Розвиток імпортозаміщення потребує і текстильна галузь, для чого необхідно провести модернізацію виробництва із застосування сучасних технологій. Так, за останні роки на внутрішньому ринку України продовжує збільшуватися частка імпорту товарів легкої промисловості, яка досягла 80-90%. Зменшення обсягів виробництва готового текстильного та трикотажного одягу, в основному пов'язано з тим, що іноземні замовники змінюють асортимент продукції на підприємствах галузі, які працюють на 90% за давальницькою схемою, переважно на більш трудомістку, але з меншою кінцевою вартістю. Різке скорочення виробництва одягу пов'язано із перенасиченням внутрішнього ринку відповідними імпортними товарами, переважно китайського та турецького виробництва. Погіршення ситуації на ринку готового одягу для вітчизняних виробників спричинено також із зростанням імпорту товарів, завезених контрабандою та із заниженням митної вартості. Крім того, щорічно збільшується імпорт в Україну одягу та інших виробів, що раніше використовувались. Тому необхідно посилити митний контроль при ввезенні товарів легкої промисловості, запровадити індикативні ціни, рівень яких відповідав би реальній ціні аналогічних товарів вітчизняного виробництва. При цьому

необхідно здійснювати експертизу імпортного одягу, що був у використанні, відповідно до вимог статті 16 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Таким чином, активізація імпортозаміщення споживчих товарів в посткризовий період в певній мірі дасть можливість зменшити експансію внутрішніх ринків від імпортних товарів та сприятиме забезпеченню економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. В Україні триває спад промислового виробництва. – Режим доступу до документу: <http://www.ukrbiznes.com/news/business/61251.html>
2. Держкомстат України. – Режим доступу до документу: www.ukrstat.gov.ua
3. Волощенко Л. Ю. Зовнішній сектор економіки України: уроки для посткризового періоду // Економіка і прогнозування. – 2/2010. – с. 70.
4. Ткаченко В. Некоторые положения сущности и содержания экономической безопасности государства // Економіст. – № 9. – 2008. – с. 9.
5. Експрес випуск Держкомстату України № 272 від 21.12.2009 р. «Продаж споживчих товарів, які виробляються на території України, у торговій мережі за 9 місяців 2009».
6. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / [Осташенко Т. О., Волощенко Л. Ю., Ленінова Г. В]; відпов ред. д.-р. екон. наук. проф. В. О. Точиліна; НАН України; Інститут економіки та прогнозування – К.: 2010.– с. 120.